

УДК 327.7:339.9:061.1EU+327(477)

СПІРНІ ПИТАННЯ МІЖ КРАЇНАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

DOI 10.30838/ P.ES.2224.290818.85.211

Череп А. В., д.е.н.,

Чорна Г. В.

Запорізький Національний Університет

Визначено, що сучасний стан світового розвитку у соціально-економічному і політичному плані характеризується швидким розвитком інтеграційних процесів у світі та зокрема у Європі. З цих причин розвиток євроінтеграції як і проблеми що виникають у Європейському Союзі безумовно впливають не тільки на країни що є членами ЄС, а й на інші, тому виділено проблеми, що дозволять в подальшому їх вирішити. Досліджено проблеми міграції капіталу, які впливають на економічний розвиток країн та чинники глибокого дисбалансу в Єврозоні. Встановлено, що Європейський Союз є економічним та політичним партнерством яке складається з 28 європейських держав. ЄС - унікальне утворення в системі світових відносин, що має потужну економічну і політичну силу. Виокремлено інтеграційні процеси у світі які впливають як на зовнішні, так і на внутрішні чинники, зазначено що країни які колись були двигуном європейської інтеграції, тепер по суті перешкоджають їй. Простежено економічні параметри Євросоюзу та виділено їх загальні проблеми, такі як: проблема ратифікації Конституції Європейського союзу; європейська криза суверенного боргу; зростання підтримки популістів, націоналістичних та антизахідних політичних партій; міграційна криза та вихід Великої Британії з ЄС, який отримав назву Brexit. Обґрунтовано доцільність розширення Європейського Союзу як об'єктивного процесу, який пов'язаний з глобалізацією світового господарства. Запропоновано сценарії розвитку Європейського Союзу на засадах інтеграції та перспектив країн учасниць Єврозони.

Ключові слова: ЄС, інтеграційні процеси, конституція, суверенна боргова криза, Brexit

UDC 327.7:339.9:061.1EU+327(477)

PROBLEM ISSUES BETWEEN THE COUNTRIES OF THE EUROPEAN UNION

DOI 10.30838/ P.ES.2224.290818.85.211

Cherep A.V., Dr. of Econ.Sc.,

Chorna A.V.

Zaporizhzhia National University

It has been defined that the current state of the world development in the socio-economic and political terms is characterized by the rapid development of the integration processes in the world and, particularly, in Europe. For these reasons, the development of the

European integration as well as the problems that arise in the European Union affect not only the countries which are members of the EU but also others, so the problems, which can be solved in the future, have been identified. The problems of capital migration, which influence the economic development of the countries and the factors of deep imbalance in the Eurozone have been investigated. It has been established that the European Union (EU) is a political and economic partnership consisting of 28 states. The EU is a unique formation in the system of world relations, which has a powerful economic and political force. The world integration processes that affect both external and internal factors have been singled out, it is indicated that the countries which once used to be the engine of the European integration, now significantly prevent it. The economic parameters of the European Union have been analyzed and their general problems have been highlighted, such as: the problem of ratification of the Constitution of the European Union; European sovereign debt crisis; the growth of populists, nationalist and anti-Western political parties support; the migration crisis and the withdrawal of Great Britain from the EU, called Brexit. The expediency of the European Union expanding as an objective process, which is connected with the globalization of the world economy, has been substantiated. The scenarios of the European Union development on the basis of the integration and prospects of countries in the Euro zone have been suggested.

Keywords: EU, integration processes, constitution, sovereign debt crisis, Brexit

Актуальність проблеми. Аналізуючи сучасне співвідношення внутрішньої ідентичності Європейського Союзу, необхідно підкреслити, що її формування і подальший розвиток відбуваються у взаємодії 28 країн-членів ЄС, а також під впливом цілої низки різноманітних факторів. Сьогодні Євросоюз вважається зачинателем в області інтеграційних процесів, демонструючи як зовнішні, так і внутрішні чинники. Проте країни що колись були двигуном європейської інтеграції, тепер по суті перешкоджають їй. Розвиток євроінтеграції як і проблеми що виникають у Європейському Союзі безумовно впливають як на країни ЄС так й на інші.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз джерел у яких започатковано дослідження проблемних питань між країнами ЄС, показав, що такі науковці, як Ю. Козак [5], Ю. Крук [1], В. Пищук [2], О. Потьомкіна [4], О. Снігирь [3] та інші присвятили багато уваги різним аспектам євроінтеграції та її впливу на Євросоюз.

Крук Ю. дослідив історію підготовки і причини провалу ратифікації конституції ЄС. Пищук В. визначив її роль у валютній інтеграції. Козак Ю. доліджував міжнародні економічні відносини загалом.

З усіх наслідків євроінтеграції, потрібно визначити та проаналізувати всі явища, які негативно позначилися на ЄС, а також визначити можливі подальші сценарії розвитку Європейського Союзу.

Мета дослідження. Метою статті є дослідження і аналіз внутрішніх проблем та конфігурацій подальшого розвитку Європейського союзу.

Виклад основного матеріалу дослідження. До внутрішніх проблем ЄС відносяться розбіжності, пов'язані з його розширенням розпочатим у 2004 році. Одна з найголовніших проблем була викликана самою інтеграцією, її швидким розвитком, реформуванням наднаціональних інститутів. Усе це потребувало розробки документів, метою яких є організація діяльності інститутів ЄС і розмежування компетенції між урядами країн-членів і наднаціональними структурами.

Для цієї мети розробили проект Конституції ЄС, остаточний варіант якого був підписаний главами держав-членів ЄС 29 жовтня 2004 р. Конституція передбачала ряд нововведень: введення принципу ухвалення рішень кваліфікованою більшістю, створення постів президента і міністра закордонних справ ЄС, реформування складу Європейської комісії, розширення повноважень Європейського парламенту, а також реформування системи європейської безпеки. Для набуття Конституції чинності до кінця жовтня 2006 р. за неї повинні були проголосувати усі 25 країн - членів Європейського союзу. Конституційний договір був ратифікований в 18 країнах, проте проти його прийняття виступили громадяни на референдумах у Франції та Нідерландах в травні 2005 р. [1].

Провал ратифікації Конституції у Франції і Нідерландах істотно пригальмував процес розвитку відносин в Європі. Очевидні наслідки відмови Франції і Нідерландів від прийняття Конституції ЄС, зокрема заморожування процесу інтеграції. Головними причинами відмови стала втрата прав Франції і Нідерландів за умови ратифікації конституції, що для цих розвинених країн є неприйнятним. Нині можливість вступу цієї Конституції в силу не розглядається зважаючи на підписання Лісабонського договору [2, ст. 66-74].

Так само глибокий дисбаланс в Євросоні викликала європейська криза суверенного боргу, що почалася у 2010 році. Економічна політика переважної більшості країн Європи та країн Центральної та Східної Європи (ЦСЄ) формувалась під впливом економічних дисбалансів спричинених світовою фінансовою кризою. До основних завдань, серед яких – стимулювання економічного зростання, боротьба з інфляцією,

покриття дефіцитів платіжних балансів та зменшення безробіття, приєдналися нові: проблеми заборгованості та контролю за рухом капіталів. У сучасному світі міграція капіталу суттєво впливає на економічний розвиток країн. Іноземні інвестиції були вагомим внеском у накопичення капіталу та сталий розвиток у багатьох країнах ЦСЄ.

Криза конкурентоздатності європейських країн та доступ до дешевих кредитних ресурсів в рамках єврозони призвели до утворення дисбалансу фінансових рахунків країн єврозони та накопичення великих публічних та приватних боргів в перші роки обігу євро та під час глобальної фінансової кризи у 2008 році [3, ст. 43]. З початком Великої Рецесії економічні скорочення та втрата невірно оцінених фінансових впливань у периферію продемонстрували недостатність рівня економічної інтеграції в євроні та викликали негативну реакцію ринків.

Встановлено, що фінансова криза загострила проблеми зовнішньої заборгованості та спричинила суттєве збільшення державного боргу країн ЦСЄ. Зростання боргів держав і їхні дефолти не є унікальним чи винятковим явищем. Стартом для настання дефолту країни якраз і є зростання її боргів (як зовнішніх, так і внутрішніх) до меж, за якими починаються невідворотні наслідки – неможливість повернення боргів або їх обслуговування. Лідерами за обсягами заборгованості нині є Японія та США, – державний борг Японії перевищив у 2011 році 200% від ВВП країни. На другому місці – Греція – 170% від ВВП, фактично ця країна перебуває на межі дефолту.

Зростання державного боргу негативно впливає на спроможність європейських країн протистояти новим економічним шокам, адже запас міцності щодо таких викликів практично вичерпано. Середній показник заборгованості для Єврозони становить 85% від ВВП [4, ст. 656].

За останні кілька років у багатьох країнах ЄС спостерігається зростання підтримки популістів, націоналістичних і антизахідних політичних партій. Хоча це не зовсім нове явище в ЄС, недавній сплеск підтримки таких сторін багато в чому став відповіддю на економічний застій Європи, заходів жорсткої економії і кризи в євроні. Все частіше ростуть побоювання з приводу імміграції та значних потоків мігрантів та біженців. Побоювання щодо глобалізації і втрати європейської ідентичності також є факторами росту підтримки таких сторін.

Австрія, Данія, Фінляндія, Франція, Німеччина, Греція, Угорщина, Італія, Нідерланди, Польща, Іспанія, Швеція і Великобританія входять в

число країн ЄС з усе більш успішними популістськими і, в деякій мірі, євроскептичними партіями. Деякі прибічники євроскептиків домоглися значних успіхів на національних і місцевих виборах. Наприклад, у Фінляндії євроскептична партія є частиною коаліційного уряду, тоді як в Данії меншість уряду покладається на євроскептичну партію для забезпечення парламентської підтримки. У Польщі Націоналістична партія з відносно євроскептичними підходами завоювала більшість на парламентських виборах в жовтні 2015 року та очолювала уряд.

Євроскептичні партії створюють проблеми для всіх країн ЄС і чинять тиск на основних лідерів (наприклад, скорочення інтеграції ЄС або посилення імміграційної політики).

Щодо шляхів виходу із суверенної боргової кризи, то тут думки вчених розходяться. На сьогодні існує два підходи з цього приводу: перший полягає в обмеженні подальших запозичень, скороченні бюджетного дефіциту, зменшенні видатків бюджету тощо; другий обґрунтовує необхідність здійснення подальших запозичень для інвестування економіки і запуску, таким чином, мультиплікативного ефекту економічного зростання.

Ще одним ударом для ЄС став референдум у червні 2016 року у Великій Британії де громадяни голосували за те, щоб покинути Європейський Союз. В результаті 51,9 % проголосували за вихід з ЄС, відповідно за продовження членства виступило 48,1 % виборців. Це підживлювало євроскептиків по усьому континенту та дало змогу припускати, що інші країни також можуть вийти з Євросоюзу.

Загальноприйнято вважати, що цей рух зростав під час кризи суверенного боргу, а кампанії описували Євросоюз як "корабель що тоне". У результаті Євросоюз зіткнувся з рядом проблем, таких як необхідність розробляти пропозиції для тіснішої інтеграції. І якщо не буде запропоновано якихось планів по тіснішому економічному і монетарному співробітництву, французи і німці запропонують плани зі співпраці в таких сферах, як оборона і внутрішня безпека. Вихід Британії підірве внутрішню рівновагу в Євросоюзі. ЄС повинні будуть переглянути 20 833 законів і регламентів, де фігурує Великобританія. Якщо Британія вийде з блоку, то на сім країн, що не входять в Євросоюз, доведеться лише 15% ВВП ЄС. Для порівняння, з Британією на ці країни доводився понад 30% ВВП. І це далеко не усі наслідки для Євросоюзу [5].

Протягом 2015 року різні ініціативи ЄС з управління міграційною кризою виявилися в значній мірі безуспішними. ЄС піддався критиці за відсутність узгодженої та ефективної політики в сфері міграції та надання притулку, які вже давно важко підробити через проблеми національного суверенітету і чутливості до меншин, інтеграції та самобутності. Потoki біженців також створили глибокі розбіжності в ЄС. Frontline заявляє, що Греція та Італія, а також основні країни північного напрямку, висловлюють тривогу в зв'язку з відсутністю європейської солідарності, в той час як інші звинувачують в тому, що традиційно щедра політика надання притулку біженцям у таких країнах, як Німеччина і Швеція, служать «тяговими» факторами і посилюють потоки біженців. За повідомленнями, деякі уряди ЄС розглядали заяву Німеччини в серпні 2015 року про те, що вона більше не буде застосовувати «Дублінське регулювання» ЄС [9].

Зусилля щодо впровадження програм перерозподілу і переселення ЄС, в яких кожна держава-член ЄС брала певне число прохачів притулку та біженців (частково для полегшення тягаря в Греції та Італії), були вкрай суперечливими. Країни Центральної та Східної Європи були противниками, побоюючись, що новоприбулі мігранти та біженці, багато хто з яких є мусульманами, можуть змінити насамперед християнську ідентичність своїх країн і Європи. Хоча ЄС схвалив обмежений, але обов'язковий план передислокації деяких прохачів притулку з Греції та Італії у вересні 2015 року, цей результат був досягнутий з використанням кваліфікованої системи голосування більшості в ЄС, а не консенсусу (Угорщина, Чехія, Словаччина та Румунія проголосували проти плану і Фінляндія утрималася) [6].

Оскільки сплеск біженців і мігрантів, які прибувають до Європи, триває, ЄС почав фокусуватися на тому, щоб не заохочувати людей до поїздки, зупинити потоки. У березні 2016 року лідери ЄС погодилися покласти край «хвильовому підходу», який дозволяв громадянам з Греції переправлятися в інші країни ЄС з метою пошуку притулку і оголосив про нову угоду з Туреччиною. Основні положення угоди ЄС з Туреччиною зосередилися на тому, щоб Туреччина повернула всіх нових переселенців з «нелегальних мігрантів» з Туреччини на грецькі острови в обмін на переселення одного сирійського біженця з Туреччини для повернення кожного сирійця.

Оскільки ці заходи вступили в силу, число мігрантів і біженців, які прибувають до Європи, значно скоротилося. Проте, угода ЄС з Туреччиною залишається спірною і потенційно ненадійною. Більшість лідерів ЄС вважають, що прийняті з Туреччиною заходи щодо повернення мають вирішальне значення для подолання бізнес-моделі контрабанди мігрантів. Однак деякі члени Європейського парламенту та багато правозахисників стурбовані тим, що угода порушує міжнародне право і права біженців. Вони також стурбовані тим, що інші частини угоди з Туреччиною, в яких ЄС пообіцяв зняти візові вимоги для громадян Туреччини і відновити переговори про вступ Туреччини до ЄС, можна розглядати як винагороду турецькому уряду, який вони вважають все більш авторитарним.

Невдала спроба державного перевороту в Туреччині в липні 2016 року і подальше урядове переслідування посилили напруженість між ЄС і Туреччиною. Хоча Туреччина добилася прогресу в задоволенні більшості вимог ЄС щодо безвізового режиму, деякі питання залишаються невирішеними. У листопаді 2016 року Європарламент схвалив нав'язливу (хоча і символічну) резолюцію, яка закликає до переговорів про вступ Туреччини в ЄС, які не будуть припинені до тих пір, поки турецький уряд не припинить «непропорційну» відповідь на невдалий державний переворот. Деякі з спостерігачів вважають, що угода ЄС з Туреччиною щодо потоків біженців і мігрантів може опинитися під загрозою.

Хоча угода з Туреччиною допомогла зупинити потік мігрантів в Греції, Італія пережила сплеск напливу мігрантів і біженців з середини 2016 року; більшість з цих людей прибувають з Африки, а Лівія є їх головною відправною точкою. На початок лютого 2017 року ЄС оголосив про плани допомоги (підтримуваного ООН) лівійському уряду стримувати міграцію через Центральне Середземномор'я. Серед інших заходів ЄС буде прагнути до розширення професійної підготовки та вдосконалення обладнання для берегової охорони Лівії; поліпшенню умов у лівійських прийомних центрах; розширенню співпраці ЄС з країнами, розташованими поблизу Лівії з метою уповільнення притоку мігрантів та поліпшення їх соціально-економічних умов. В якості першого кроку Європейським Союзом було виділено 200 млн.євро на фінансування до 2017 року для таких проектів, що пов'язані з міграцією. Місцева лівійська влада, однак, критикувала цей план як такий, що погіршить ситуацію на місцях в Лівії. Крім того, захисники біженців стурбовані тим, що цей план недостатньо

захищає права людини і деякі аналітики вважають, що триваюча нестабільність в Лівії ставить під сумнів успіх перспективного плану.

Потоки мігрантів та біженців як і раніше мають значні наслідки для європейських урядів і ЄС. Можливо, в першу чергу, міграційний тиск сильно впливає на шенгенську систему, яка багато в чому залежить від впевненості в безпеці зовнішніх кордонів блоку. Ця концепція була перевірена не тільки величиною потоків біженців і мігрантів, але також побоюваннями, що деякі терористи могли використовувати хаос для того, щоб потрапити в Європу. У 2015 році кілька країн Шенгенської угоди (включаючи Німеччину, Австрію, Данію і Швецію) встановили тимчасовий прикордонний контроль у відповідь на міграційний тиск.

Притоки біженців і мігрантів відновили питання про здатність європейських країн інтегрувати меншини в європейську культуру і суспільство. Такі тривоги стали більш помітними на тлі повідомлень про злочинну діяльність і сексуальні зазіхання; імовірно скоєних деякими мігрантами і прохачами притулку і одкровеннями про те, що багато хто з недавніх терористичних атак в Європі були здійснені екстремістами мусульманського походження, котрі народилися і / або проживають в Європі. У той же час існують побоювання з приводу посилення напруженості в суспільстві і ксенофобії в Європі. Громадяни Німеччини, Швеції та інших країн ЄС збільшилося число випадків насильства щодо мігрантів і біженців [7].

На початок лютого 2017 року лідери Євросоюзу провели подальшу дискусію на своїх переговорах у Братиславі та підготувалися до саміту Ради Європи в кінці березня 2017 року Римі. На березневій зустрічі у лідери ЄС шукали шляхи розвитку спільноти після виходу з неї Великобританії.

Висновки. Деякі лідери і аналітики стверджують, що притоки мігрантів можуть бути економічно вигідними і допомогти компенсувати несприятливі демографічні зміни (наприклад, старіння населення і скорочення робочої сили), тим самим зміцнюючи фінансову стійкість ЄС в довгостроковій перспективі. Однак багато експертів відзначають, що багато чого буде залежати від того, наскільки добре мігранти та біженці інтегровані в ринок праці. Інші побоюються, що новачки могли зайняти робочі місця або зменшити зарплати, особливо в короткостроковій перспективі. Деякі вважають, що такі побоювання сприяли подальшому

збільшенню підтримки в багатьох країнах ЄС для крайніх правих, антимиграційних, євроскептичних політичних партій [7].

Можливі сценарії для ЄС пост-Brexit:

- Плутанина. ЄС буде в значній мірі продовжувати функціонувати, як він це робить в даний час і поки що без будь-яких значних змін в договорах або прийнятті рішень.

- Встановлення двох рівнів. ЄС стане двоступеневою організацією, що складається з сильно інтегрованої групи «основних» країн і групи країн «периферії», більш вільних для вибору і вибору тієї політики ЄС, в якій вони хочуть брати участь.

- Більш жорстка, більш інтегрована конфігурація. ЄС вийде зі своїх нинішніх викликів бути більш об'єднаною та інтегрованою [8].

Отже, швидкий розвиток інтеграційних процесів приносить як користь, так і проблеми. З кожним новим розширенням і переходом на більш високий рівень інтеграції кількість труднощів зростає, вирішення яких ускладнюється масою проблем економічного, політичного і культурного характеру. Розвиток євроінтеграції як і проблеми що виникають у Європейському Союзі безумовно впливають як на країни що є членами ЄС так й на інші. Тому є важливим виділення цих проблем, їх розуміння та вирішення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Крук Ю.Н. Електронний журнал міжнародного права і міжнародних відносин. Конституція Європейського союзу: історія підготовки і причини провалу її ратифікації. № 2
2. Пищук В. Європейська конституція і її роль в валютній інтеграції. Світова економіка і міжнародні відносини. 2007. № 1. 66 с.
3. Снігирь О. В. Трансформація Європейського Союзу під впливом кризи єврозони. Київ : НІСД, 2012. 43 с.
4. Європейський Союз в XXI столітті: час випробувань. / за заг. ред. О.Ю. Патьомкіної. Москва : Весь світ, 2012. 656 с.
5. Міжнародні економічні відносини / Ю.Г.Козак та ін. ; за заг. ред. Ю.Г.Козака. Київ : ЦУЛ, 2012. 574 с.
6. План про мігрантів, що обмежують межі єдності Європи. URL: <https://www.nytimes.com/>
7. Лівійська влада виступають проти планів ЄС щодо мігрантів. URL: EUObserver.com
8. Європейський союз: поточні виклики і перспективи на майбутнє. URL: <https://www.everycrsreport.com/reports/R44249.html>
9. Frontline. URL: <https://www.pbs.org/wgbh/frontline/>